

# רשימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

- חתומות
- ספירת העשרות וחג
- חג הסוכות
- ימי כינוס המגורים - גלות ונאולה
- ימי נדבאים
- חג הסוכות
- חג המצות
- ימי הפרים
- הגדה של פסח
- חתומות
- בעניני מצוות המדיניות
- שמגורש
- תמנו ונמנר
- שיר הוריים
- שבת קודש
- מרת בנימין
- שמענו בעונה
- עניינים בש"ס ובהלכה
- זמירת שביב
- תקלוג הקלטות שיעורים
- רישית ח"א - סמאיי
- כמבא, בראשית-חג
- קר-תמולות
- בראשית ח"ב - ויצא-ויחי
- שמות ח"א - שמות-בשלה
- שמות ח"ב - סמאיי-מבא
- חתומות
- שבת ח"א - חרומה-פוקדו
- ויקרא ח"א - ויקרא-מנוגע
- ויקרא ח"ב - אחרי-בחושות
- ממציר ח"א - ממציר-שלח
- ממציר ח"ב - מנוגע-מנוגע
- ממציר ח"א - נדבאים-דאה
- ממציר ח"ב - ששטימ-דאה-דאה

ניתן להשיג: [mechonbenneloch@gmail.com](mailto:mechonbenneloch@gmail.com) | [www.yefenonbooks.com](http://www.yefenonbooks.com) | Warehouse: 8482450220  
בארצות הברית: 8482450220



פרשת פינחס תשפ"ד  
גליון מס' 323

# אוצרות בן מלך

בסייעתא דשמיא

מתורתו של מו"ר רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

## פרשת פינחס

"השיב את חמתי מעל בני ישראל" שזהו נימוק מקדים לנתינת הברית, ואי לכך - "לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום". ואחר כך אחרי שפירט שהברית היא הכהונה, שוב חזר הכתוב והזכיר שוב את אותו הטעם שכבר הזכיר תחילה: "תחת אשר קנא לאלוקיו ויכפר על בני ישראל".

### בגליון

פרשת פינחס

ביאורי פסוקים..... עמוד 1

היכל השבת

שבת קודש - לה' ולכם..... עמוד 7

בענייני דיומא

שלשה סוגי צומות - תשובה, זעקה, צער.... עמוד 9

לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם (כה, יב-ג)

ברש"י: 'את בריתי שלום - שתהא לו לברית שלום, כאדם המחזיק טובה וחנות למי שעושה עמו טובה, אף כאן פירש לו הקב"ה שלומותיו'. ובהמשך פירש 'והיתה לו - בריתי זאת - ברית כהונת עולם'.

ובפשטות כוונת רש"י לבאר, שניתנה לפינחס ברית אחת, כי ברית השלום היא ברית הכהונה ויש לכך סימוכין מן הכתוב במלאכי (ב, ד-ז):

"וידעתם כי שלחתי אליכם את המצוה הזאת להיות בריתי את לוי, אמר ה' צבאות. בריתי היתה אתו החיים והשלום, ואתנם לו מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא. תורת אמת היתה בפיהו ועוולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעוון. כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא". הרי שהכהונה מוגדרת בפי הנביא כברית של חיים ושלום.

אמנם פירוש זה טעון ביאור בלשון הפסוקים, שנמצא לשון הכתוב כפול ושפת יתר, שפתח תחילה

מרגש השבוע

תמוז תשפ"ד

### עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גיליון זה נודב לזיכוי הרבים ע"י ידידנו הנכבד, איש חמודות ורב תבונות

הרב **מרדכי אלעזר קלצקין** שליט"א  
לעי"נ אביו ידידנו הבלתי נשכח אהוב ומקורב לרבינו בעל הבן מלך זצ"ל

הרב **אליהו קלצקין** זצ"ל  
נלב"ע ביום י"ט תמוז תשע"ח

ולרגל אירוסי אחיו הבה"ח **בן ציון** נ"י עב"ג למזל"ט

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך תעמוד לו ולמשפחתו בכל התברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו.

להצחות ותרומות 'פרנס השבוע/החדש'  
אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל: 054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת  
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל: 052-7616048



## לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הגנו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,  
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו  
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של  
מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' 'זצוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים לאור  
כל גזגי תורתו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את הכרכים  
הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני כלל  
שוחרי התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה  
עדיין לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחדשו.  
נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור התורה  
לזכות את הרבים, הטו שכם וטלו חלק במשימה הגדולה

פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים  
לדבר המצווה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

### בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים

'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממושב ולהאזין לשיעורים  
בפרשת השבוע

שמעו ותחי' נפשכם

וידי רצון שנובה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך  
הנהלה

### הודעה חשובה ומשמחת לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מס

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

- ספרים
- למעלה הימנה
- סדרת ספרים
- ביאורים ופירושים
- על המורה חיים יהודה
- שיעורים
- על הר"ם
- סדר
- הגות ומחשבה
- ביאורי סוחר
- סדר
- אמונה ומחשבה
- מגאן
- תורה ודעת
- אמרימים
- תורה ודעת

### הנצחות תורמים

קו בן מלך  
03-3077354

מיתגיה מכון

שיעורים 94 עמק המדבר

עמודת הטובה בבני מסת  
לשמוך סיעורי רבינו  
מחולקים לפי גושים  
בכל התחומים

רשימת ספרו בן מלך  
בתיבת המיוחדת ברחבי העולם

לפנות להחלטה: 054-8422488

כתובת: אוהב ישראל 1/9

ביתר עילית

עמודת מכתב לפי סעיף 46

לתיבת הארצית

mechonbenmelech@gmail.com

אוצרות  
בן מלך



שכשם שהוא גרם חיים לישראל כמו שכתוב "ולא כיליתי את בני ישראל", זכה אף הוא לחיים ארוכים ונוסף לזה זכה לשכר של "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם", כלומר שיהיו הוא וזרעו כהנים לעולם, ולדבר זה זכה עבור ענין נוסף שהיה במעשהו: "תחת אשר קנא לאלוקיו ויכפר על בני ישראל".

כלומר שמלבד שהציל אותם מכלייה, עוד זאת עשה שכיפר עליהם מזוהמת החטא אשר הרחיקה אותם מעם ה', וזאת עשה מצד קנאתו לאלוקיו - דהיינו נאמנותו לכבוד ה' ואכפתיותו שיהיה להקב"ה עם זכאי הראוי לעמוד לפניו, ועל ידי שמכפר עליהם יוכלו לעמוד לפני ה' ולהיות דבקים בו.

ועל כך זכה למתנה שנייה והיא 'כהונה', וגם זו מידה כנגד מידה, שכיון שגילה נאמנות לאלוקיו וכיפר על בני ישראל למען כבוד ה', כנגד זה ניתן לו תפקיד הכהונה שהוא משרת ה' ומכפר על ישראל.



**ותעמודנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה, פתח אהל מועד לאמר. אבינו מת במדבר וגו'. למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן, תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו** (כז, ב-ד)

כתב רש"י (להלן פסוק ח) 'ראויה היתה פרשה זו להכתב על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן'.

ונראה ביאור הענין, כי מצד יסוד הדין יש לנו להניח שהבת אינה יורשת את אביה כדרך הבן שהוא קם תחת אביו, וככל שהוא יורש את אביו הוא קם על נחלתו, אולם הבת אינה נחשבת כעומדת על מקומו של האב, שלאחר מותו תהיה כמי שעודנו קיים ושמו מופיע בעולם.

ומה שהתחדשה פרשת הירושה בבת, הוא מכח טענת "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו", כלומר שיש להתחשב במצב הבלתי אפשרי ששם האב המת יגרע מבלתי השאיר לו כל נחלה על שמו, ולאור זאת יש לראות גם בה מקצת המשך ומידה מסוימת של קימה תחת האב, מאחר שסוף סוף גם הבת היא מיוצאית חלציו, ובהיות הבנות נוחלות את

עוד יש לעיין שלפי פירוש זה מבואר שברית השלום ניתנה לו לפינחס עבור שכביכול עשה חסד עם הקב"ה שחסך ממנו לקצוף על ישראל - 'בקנאו את קנאתי - בנקמו את נקמתי בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף' וכו' (פסוק יא). ועל זה ניתן לו השכר - 'כאדם המחזיק טובה וחנוה למי שעושה עמו טובה, אף כאן פירש לו הקב"ה שלומותיו'.

כלומר ששכר זה הוא מידה כנגד מידה שניתן לו 'ברית שלום', כשם שהביא כביכול שלום ונחת רוח לפני הקב"ה, ולפי זה, השכר הוא עבור "השיב את חמותי" ו"בקנאו את קנאתי" "תחת אשר קנא לאלוקיו".

אולם רהיטת הכתובים משמע, שדברים אלו הם רק הקדמה וסיפור הדברים שגרמו לתוצאה, אבל השכר הוא עבור התוצאה עצמה של - "ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי" (פסוק יא). וכן מפורש בפסוק המסיים, הדגש על התוצאה של - "ויכפר על בני ישראל", היינו שההצלה ממימתת וכליון עם ישראל, היא סיבת שכרו של פינחס.

ונראה שפשטות הדברים ומשמעות הכתובים הוא, שיש כאן שתי בריתות בפני עצמן מאת ה' לפינחס [עיין עוד ברא"ם שפירש כן על פי דרכו], אחת היא 'ברית שלום', ונוסף על זה 'ברית כהונת עולם', ועל כל אחת מבריתות אלו בא נימוק מיוחד בפני עצמו לתגמול שכרו בדרך מידה כנגד מידה.

שהכתוב התחיל ואמר: "הנני נותן לו את בריתי שלום", כלומר שזו עצמה המתנה מאת ה', שיהיה לו לפינחס ברית שלום. ויש לכך משמעות מיוחדת, כמו שכתב הספורנו שה'שלום' הוא ברכת חיים ואריכות ימים, וזה לשונו: 'את בריתי שלום, ממלאך המוות, כענין עושה שלום במרומי' וכו'. וזה אמנם נתקיים בפינחס שהאריך ימים הרבה מאד מכל שאר אנשי דורו, עד שהיה הוא משמש במשכן שילה בזמן פילגש בגבעה, שהיה בלי ספק אחרי מות יהושע ושאר הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע, וכל שכן אם היה בזמן יתח שכתב למלך בני עמון 'בשבת בני ישראל בחשבון ובבנותיה כו' שלש מאות שנה' וכבר סיפרו ז"ל שפינחס לא רצה ללכת אז אל יפתח להתיר נדרו. וכל שכן לדברי האומר אליהו זה פינחס, והוא עדיין חי וקיים'.

והנה שכר זה של 'חיים' הוא מידה כנגד מידה,

אחוזת אביהן ישנה מידת מה של הנצחת שמו על נחלתו.

ואכן טענה זו התקבלה והוקבעה, אשר יש לראות אף בבת המשך ועמידה על מקום האב, אף שלא כמעמדו של הבן, אך מכל מקום כשלא הניח המת אלא בת, תירש היא נחלתו. ומעתה משום שדין ירושת הבת יסודה בטענת עגמת הנפש שבגרעון שם המת מנחלתו, הנה כך נאה ונכון, שמתוך טענתם של בנות צלפחד "למה יגרע שם אבינו" תבוא פרשה זו, שזאת הטענה היא המחייבת את המשפט.

וזה עומק כוונת דברי חז"ל 'ראויה היתה פרשה זו להכתב על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן'. כי בוודאי תורתנו אמת ומשפטיה נצחיים, ופרשה זו ראויה היתה להינתן לישראל אף אלמלא מעשה בנות צלפחד, ואלמלא היו קמות אלו וטוענות טענתם היינו אנו טוענים זאת עבורם, אלא שזכו נשים חכמניות אלו, שניתנה הפרשה ונכתבה על ידי טענתן, וכאמור, מתוך כך אנו למדים על סוד ומשמעות עניינה של ירושת הבת.

[וכעין זה ביארנו בפרשת פסח שני, שכתב רש"י (ט, י) 'למה נגרע וכו'. וראויה היתה פרשה זו להאמר ע"י משה כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן, שמגלגלין זכות ע"י זכאי'. וגם שם הביאור הוא על דרך האמור, שכן מצד יסוד הדברים היה הדין נותן, שהואיל וזמן קרבן הפסח הוא בארבעה עשר בניסן, שוב אי אפשר להקריבו ביום אחר, שאם עבר זמנו בטל קרבנו, אלא שבשל נחיצותו היסודית של קרבן זה לברית עם ישראל עם ה', עולה הטענה שמן הנמנע הוא לקפח את זכותו של איש מישראל שהיה אנוס בשעתו, שלא יהיה לו חלק בקרבן יסודי זה הנקרא קרבן ה', והיא מהות טענת 'למה נגרע'. ונמצא שרק מכח קיומה של טענה זו נתחדש דין פסח שני, והיא באמת היתה העילה והסיבה לחידושה, אלא 'זכו אלו שתאמר על ידיהם', שאכן היו טמאים שטענו בפועל טענה זו].

\* \* \*

ואל בני ישראל תדבר לאמר, איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו. ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו. ואם אין לו אחים ונתתם

את נחלתו לאחי אביו. ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה וגו' (כז, ח-יא)

ירושת הבן, שהוא הראשון לזכות בנחלת אביו, אינה מופיעה בתורה כדין מחודש, אלא כדבר המובן מאליה: "איש כי ימות ובן אין לו - והעברתם וגו'", ומשמע שכאשר יש לו בן לא נצרכה פרשה זו ללמדנו דבר.

ונראה הביאור בזה, כי הנה מעמד הבן אינו כמעמד שאר קרובי המת, אשר מפאת היותם בני משפחתו זוכים הם בנכסיו. אלא הבן, בשל היותו הממשיך הטבעי של האב, באמת אינו נזקק לחידוש פרשת הירושה כדי לזכות בנחלת אביו, כי האב לאחר מותו הרי הוא מתגלם בדמות הבן, אשר הוא העומד במקומו וקם תחתיו ממש, שהבן שאותו השאיר המנוח אחריו, ממלא את מקומו החסר, והרי זה כאילו האב עצמו עודנו קיים ומוסיף להחזיק בנכסיו. וכענין הכתוב (תהילים מה, יז) "תחת אבותיך יהיו בניך", [עיי' ב"ב קנט. שלמדו מכאן שאפילו בני בנים עומדים במקום אבי האב].

לכן לא הוצרכה תורה לחדש בו דין ירושה, שאין לך פשוט ומבואר מזה, שכיון שיש לו בן הקם אחריו - נושא הוא בבעלותו ומקיימה כמשפטה הראשון. ומעתה, אין הבן זוכה בירושה מצד קרבת המשפחה, אלא כהמשך לבעלותו העצמית של האב כאשר היתה טרם מותו.

אלא שעיקר מה שחידשה הפרשה כאן הוא, שאף בבת ישנו איזה המשך ועמידה על מקום האב, כאמור בבנות צלפחד. אמנם דקדק והבדיל הכתוב לשונו בין ירושת הבת לירושת האחים והקרובים, שבירושת הבת נאמר "והעברתם את נחלתו לבתו", ובשאר יורשים נאמר "ונתתם את נחלתו לאחיו; לאחי אביו; לשארו הקרוב אליו" וגו'. כי הנה לשון 'העברה' אינו מורה על מסירת הנחלה לרשות אחרת, שכן גם כאשר הבת יורשת - מכח בעלות אביה היא יורשת כאמור, ואין ירושתה משולה אלא כהעברה ממקום למקום, ולא כניתנה לרשות אחרת.

אולם כאשר אין לו לאדם צאצאים כלל, הרי שבמותו פסקה בעלותו לחלוטין, וכיון שכך אין לנו אלא 'לתת' את נחלתו לאחרים, כאן באה תורת הירושה ללמדנו שהקרובים אליו ממשפחתו הם

אשר זכאים לקבל את רכושו, ולכן נוטלים אפוא את נחלתו ונותנים אותה לקרוביו, ונתינה זו מורה על צורת ירושת הקרובים, שעל אף היותם כממשיכי הבעלות המשפחתית הקדומה, הרי הם רשות אחרת ונפרדת מרשותו של המת.

\* \* \*

**והיתה לבני ישראל לחוקת משפט (כז, יא)**

ביארנו בכמה מקומות גדר החוקים והמשפטים שבתורה. שלפי הפשט, 'משפטים' הם מצוות שהשכל מחייבן, כלומר דברים פשוטים המחוייבים מצד עצמם, שאין צורך לגזירת מלך כדי לחייבם ולהגדרם, וגם אלמלא נצטוונו על כך, היה לנו מקום לדעת את המחוייב בענין זה. לעומת זאת 'חוקים' הם דברים שחיובם מוכרח להתבסס על יסוד קביעה והחלטה. ואף שבוודאי יש לקביעה זו נימוק שכלי וטעם הגון ומובן, בכל זאת נצרכת המצוה להתבסס על קביעה, כי משום עצם תכלית המצוה, לא היה מוכרח שיעשה הדבר דוקא באופן זה, והיתה תכלית זו יכולה להתקיים גם באופנים נוספים. ומה שסדר המצוה הוא דווקא באופן זה, היינו רק מחמת הקביעה וגזירת מלך, ולולא זאת לא ידענו מה לעשות בנידון.

אכן מאחר שכל החוקים אין הם דברים מוכרחים מצד עצמם ונזקקים לגזירת מלך, לכן בצורה מושאלת נקראים כל אלו המצוות שאין טעמן ידוע - 'חוקים'. ובדרך דרש משתמשים חז"ל בלשון זה, שהתורה מזרזת לקיים את המצוות הללו שאומות העולם והשטן משיבין עליהן.

והנה אף במצוות שביסודן הן 'משפטים' שטעמם ידוע וחיובם ברור ומובן מאליו, גם בהן ישנו חלק של 'חוק', דהיינו הגדרת אופן קיום המצוה ופרטיה המדוייקים. ואף שבוודאי גם לכל פרטי דינים אלו ישנם נימוקים וטעמים, אבל צריך לזה קביעות. ולפיכך הם נקראים 'חוק', מלשון 'חוקה חקתי', כלומר שאין די בזה ההיגיון הצדק והמשפט שבהם, אלא בעינן לזה קביעה וחקיקה של גזירת מלך.

ונמצא לפי זה שכל המצוות כולן, יש בהם חלק 'משפטי' וחלק 'חוקי'. והנה כאן במצוות ירושה נאמר בתורה שילוב של שני הלשונות גם יחד - והיתה לכם 'לחוקת משפט'.

ונראה הביאור בזה, שכללות הדברים במצוות אלו הן בוודאי 'משפט', שהרי עצם הדבר שהירושה ניתנת לקרובים, הוא משפט המוכרח מצד עצמו והסברא מחייבת אותו, אולם צורת הקיום בפועל כיצד יעשה, הוא דבר שזקוק לקביעה.

ודינים אלו שונים הם מכל מצוות התורה שבהן רק פרטיהן הם 'חוקים', משום שבהן רק הפרטים אינם מוכרחים ומתחייבים מצד עצמם, ולכן כשאנו באים לחובת קיום הפרטים, אנו נזקקים 'לחוק' והקביעות בגזירת מלך. אבל כאן גם ביחס לכללות המשפט עצמו אנו נזקקים שיהיה מוגדר בגבולות מסויימים, ולא רק הפרטים נזקקים לחוקים, אלא כל המשפט עצמו מתחילתו נזקק להיות מוגדר בגדרים של חוקה שקבעה תורה. ונמצא שהמחייב את הדבר, הוא המשפט והחוק יחדיו, וזה יאות להגדירו: "חוקת משפט".

כלומר, שמצות הירושה היא מצוה שכלית ומתבקשת, וכפי שדייקנו לעיל שמה שהבן יורש את אביו לא נכתב בפרשה זו, משום שזה דבר מובן מאליו ואין צריך לקבוע שהבן קם תחת אביו. ונזכר רק בלשון של אגב "ובן אין לו", שאם יש לו בן, פשוט שהוא קם תחת אביו. אמנם כאשר אין בן, הרי עצם כללות הדבר ששאר הקרובים באים לירש הוא 'משפט', אולם עדיין נצרך לזה קביעה וכללי קדימה וסדר ברורים, ועל זה באו חוקי הירושה להגדיר את גדרי משפט הירושה, שהבת קודמת לאב ולאחים, והאחים קודמים לאחי האב וכו'.

\* \* \*

**צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי, תשמרו להקריב לי במועדו (כח, ב)**

תיבת "במועדו" יש לעיין מה היא באה ללמדנו, שלכאורה יפלא, מה שייך במצוה תמידית זו לשון "במועדו", וכי מועד מסויים יש לו, הלא קרבן תמיד הוא.

ולכאורה היה מקום לומר שהיא באה כהקדמה לכל הפרשה, שבאה התורה בפרשה זו לקבוע דינים שונים לחובת קרבן במועדים השונים, כמבואר בהמשך דיני התמידין והמוספין למועדיהם, והקדימה בראש הפרשה ציווי כללי לשמור להקריב

הקרבן "במועדו", כלומר במועדים השונים, כל מועד ומועד כדינו האמור בו.

אולם פשטות לשון הכתוב משמע יותר שפסוק זה עולה על התמיד לבדו, כי המשך הכתוב "זה האשה אשר תקריבו לה" משמע שזה הוא פירוט הפסוק הראשון "את קרבני לחמי".

וכן משמע מדרשת חכמים בגמרא, שלמדו אלו קרבנות דוחים שבת ובאים בטומאה, ואמרו (פסחים עז.) 'שלא למדנו אלא לתמיד ופסח שנאמר בהו במועדו, במועדו ואפילו בשבת, במועדו ואפילו בטומאה, שאר קרבנות ציבור מניין, שנאמר אלה תעשו לה' במועדיכם' וכו'. ומוכח מכך ש"במועדו" האמור כאן קאי רק על התמידין ולא על המוספין. ומצרכינן דרשה מיוחדת למוספין שגם הם דוחים שבת וטומאה. [ומצינו דינים נוספים שנלמדים מפסוק זה ואינם אלא בתמידין ולא במוספין, ראה מה שדרשו לענין ביקור בקרבן (מנחות מט:)].

ורש"י פירש: 'במועדו. בכל יום הוא מועד התמידים'. ופירושו צריך ביאור, מה שייך לשון 'מועד' לקרבן שהוא בכל יום. וראה במפרשי רש"י (המזרחי, גור אריה ושפתי חכמים) שנתחבטו בזה.

ובאבן עזרא פירש: 'במועדו. שלא יקדמו קודם הבוקר ושלא יאחר אחר הערב'. ואין זה מתיישב לפי פשוטו של מקרא, שהתורה באה להזהיר כאן שלא להקריב התמיד שלא בזמנו. וגם אינו מבואר מה ענין יש בדיון זה דווקא, להקדימו בציווי מיוחד של "תשמרו להקריב לי במועדו".

ויש לבאר גם תיבה זו על פי מה שביארנו (ראה בן מלך פרשת פינחס מאמר ה) בגדרה המיוחדת של פרשת התמיד שבפרשת פנחס, ששונה היא מגדר מצות התמיד שבפרשת תצוה, דהיינו שבפרשת תצוה גדרה הוא מצד חובת העבודה של ישראל, ועל כן חובה תמידית היא, שכל עוד שכינת ה' בתוכנו, קיימת החובה לעבדו בעבודה זו - "עולת תמיד לדורותיכם, פתח אהל מועד לפני ה'".

אולם מצות התמידין בפרשתנו, עניינה הוא לשמור להקריב את "קרבני לחמי" במועדו. כלומר שיש לו לה' קרבן לחם קבוע, ובאה כאן התורה לצוות את בני ישראל, שישמרו להקריב לו קרבן לחם קבוע זה במועדו. ומהו "קרבני לחמי" זה,

ואימתי הוא "מועדו", פירשה תורה: "ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה". פירוש, זהו "קרבני לחמי" האמור למעלה: "כבשים בני שנה תמימים", וזהו "מועדו": "שנים ליום עולה תמיד", היינו שני כבשים לכל יום, תמיד.

\* \* \*

**ומנחתם סולת בלולה בשמן שלשה עשרונים לפר האחד לשלשה עשר פרים, שני עשרונים לאיל האחד לשני האילים. ועשרון עשרון לכבש האחד לארבעה עשר כבשים. ושעיר עזים אחד חטאת מלבד עולת התמיד מנחתה ונסכה (כט, יד-טז)**

בכל המוספין כתיב "ונסכו" ו"נסכה" ו"נסכיהם", מלבד יומו הראשון של חג הסוכות שלא נזכרו בו נסכי המוספין. שמה שכתוב בסוף מוסף יום זה "מלבד עולת התמיד מנחתה ונסכה", תיבת "ונסכה" כאן מוסבת על "עולת התמיד" הנזכר, שכן מוכח ממה שכתוב "מנחתה" של התמיד בלא וי"ו, הרי בהכרח שגם "ונסכה" מוסב על עולת התמיד.

ונראה שאף שאין הנסכים נזכרים בפירוש ביום הראשון, בכל זאת יש לנו ללמוד על הבאתם, מלשון הכתוב לפנינו "מלבד עולת התמיד מנחתה ונסכה", שמוזה משמע שגם למוסף עצמו ישנם נסכים, שהרי פירוש הכתוב הוא שקרבנות מוספין אלו יבואו "מלבד עולת התמיד", וכמו כן מנחתה תבוא מלבד מנחת התמיד, ונסכיהם יבואו מלבד נסכה של עולת התמיד, הרי שבתוך לשון הכתוב עולה המשמעות שבוודאי יש נסכים לעולת המוספין.

והנה ביום השני של חג הסוכות כתיב (כט, יט "מלבד עולת התמיד ומנחתה ונסכיהם", בשונה משאר ימי החג שנאמר בהם "ונסכה").

וברש"י ביאר - 'בשני נאמר ונסכיהם על שני תמידי היום'. ופירוש זה צ"ע, כי תחילת הפסוק הוא לשון יחיד "עולת התמיד ומנחתה" הרי שהתמיד נחשב לשון יחיד, ואיך באמצע הענין משתנה הלשון ללשון רבים. ולולי דברי רש"י יש לומר שמילת "ונסכיהם" מוסבת על העולה והמנחה, כי הנסכים מתייחסים הן לקרבן והן למנחה.

אמנם עדיין צריך לדעת, מה טעם לא נאמרו הנסכים ביום הראשון של חג הסוכות להדיא, כמו בשאר הימים. וכן יש להבין מדוע דווקא ביום שני

(כט, יא). וצריך לומר ש"ונסכיהם" מוסב על נסכי המוספין.

אלא שלכאורה לפי מה שנתבאר לעיל ביום השני של חג הסוכות, הרי "ונסכיהם" יכול להתפרש על נסכי התמידין. אכן יש לומר, שלשון פסוק זה שונה ומוכח מתוכו שהוא מוסב על נסכי המוספין, שהרי אי אפשר לומר ש"ונסכיהם" מוסב על כל האמור ב"מלבד", שהרי נזכר כאן חטאת הכיפורים, ולחטאת אין נסכים, על כן בהכרח ש"ונסכיהם" הפסיק הענין וחוזר על המוספין שלעיל מיניה.



### היכל השבת

## שבת קודש - לה' ולכם

הכוונה שחלק מהיום יהיה לה', וחלק מהיום יהיה לכם, וכן כתב בספר 'שפת אמת' (ביצה שם) - 'אין שיעור בדבר אלא שצריך שיהיה גם מזה וגם מזה', [ותמה על האחרונים שמשמע מהם שצריך דווקא חציו]. וכן איתא בפמ"ג (אשל אברהם סימן רמב סק"א), ואכן בירושלמי אין הלשון חציו אלא 'תן חלק'.

### אופן עשיית 'לה' ולכם'

אמנם דא צריכא לאודועי, מה שנראה בגדר הדברים, שהכוונה בשני דברים אלו שהם שני אופנים בצורת עשיית השבת והיו"ט, כלומר לחוג אותם ולעשותם ("פראווען") הן בצורה של לה' והן בצורה של לכם. כלומר שבהתעסקות במצוות שאין להם שייכות לחגיגת היו"ט כגון צדקה וכדומה, לא יקיים בזה האדם את החלק של 'לה', וכמו כן בחלק ה'לכם', התעסקות בסידור ענייניו או קריאת סיפורים וכדומה, אין בזה קיום של 'לכם' כיון שאין בכך כל צורה של עשיית היו"ט, אלא חלק הלה' מתקיים רק על ידי תפילות של יו"ט וכן על ידי אמירת הלל ופסוקי זמירות ושירות ותשבחות לה', וכן בעסק התורה. ובחלק ה'לכם' היינו דווקא בסעודה וכדומה, שהוא כבוד היום ושמחת החג.

ועוד נראה שמה שאמרו בגמרא על החלק לה' 'יושב ושונה', היינו דווקא ששונה הלכות יו"ט, כי בזה מקיים את עבודת ה' של היו"ט, אולם אם לומר

נכתב "ונסכיהם", וכן מדוע דווקא ביום השישי נאמר "ונסכיה", וכן מדוע רק ביום השביעי נאמר "ונסכהם" חסר יו"ד, [וחז"ל דרשו כאן בדרך רמז לניסוך המים], וה' יאיר עינינו.



והנה ביום הכיפורים לא נזכרו נסכים על קרבנות המוספין אלא שהכתוב מסיים - "מלבד חטאת הכיפורים ועולת התמיד ומנחתה ונסכיהם"

### צורת החלוקה בין לה' ולכם

איתא בגמרא - 'תניא רבי אליעזר אומר אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה, או יושב ושונה, רבי יהושע אומר חלקהו, חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש, ואמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר 'עצרת לה' אלווקי', וכתוב אחד אומר 'עצרת תהיה לכם', רבי אליעזר סבר או כולו לה', או כולו לכם, ורבי יהושע סבר חלקהו, חציו לה' וחציו לכם'. ואיתא שם - 'אמר רבה הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא וקראת לשבת עונג' (פסחים סח: וכע"ז ביצה טו:).

ובירושלמי מבואר חלוקה זו לגבי שבת. 'תן חלק לתלמוד תורה. וחלק לאכול ולשתות' (שבת פרק טו הלכה ג).

והנה במה שאמרו 'חלקהו - חציו לה' וחציו לכם', נראה פשוט שאין הכוונה שיחלק רק את היום, או שיחלק את שניהם בין היום והלילה שאחד מהם יהיה לה' והשני לכם, אלא הן היום והן הלילה כל אחד בפני עצמו צריך להיות בו שני החלקים לה' ולכם, וכמו שחובת הסעודה שהוא מטעם 'מקרא קודש - קדשהו במאכל ובמשתה' (תורת כהנים אמור יב, יב) בעינן הן ביום הן בלילה.

וגם פשוט שמה שאמרו 'חציו לה' וחציו לכם', אין הכוונה בדווקא חלוקה לשני חצאים, אלא

שאר חלקי התורה אין בזה קיום של עשיית היו"ט לה'.

וכן משמע בגמרא ביצה שם - 'מעשה ברבי אליעזר שהיה יושב ודורש כל היום כולו בהלכות יום טוב'. משמע שקיום הלה' הוא דווקא על ידי לימוד הלכות יו"ט.

ופשוט דהיינו הן בהלכות יו"ט הכלליים, והן בהלכות אותו החג שעומד בו, הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת. אמנם אם ילמד בפסח הלכות לולב אין בזה קיום של עשיית היו"ט, שאין זה מענייניו של יום, ובוודאי שלא דווקא הלכות אלא מקיים זאת גם אם דורש באגדות מענייני היו"ט.

וכן משמע להדיא בשו"ע הרב (סימן תקכט בקונטרס אחרון) שצריך דווקא לעסוק בהלכות יו"ט או בענייני אגדות של יו"ט זה.

אמנם נראה שכל זה הוא רק לגבי יו"ט, אבל בשבת קודש, כל מה שילמד בתורה, הוא מקיים בזה את חלק לה', והטעם מכיון ששבת קודש הוא יום ה' המיועד להתעסק בו בעניינים של כבוד ה' וכלשון התפילה 'נתעלה וישב על כסא כבודו'. וכשלוּמדים את תורת ה' הוא גם התעסקות בכבוד ה', שהרי כל מה שלומדים בתורה הוא חכמת ה'. [וסימן לדבר מה שאמרו בגמרא 'לכו"ע בשבת ניתנה תורה'].

ואכן במזמור 'השמים מספרים כבוד א-ל', החלק הראשון של המזמור מתאר את ההתבוננות בבריאה לראות על ידי זה את כבוד ה', והחלק השני מאריך בשבח התורה שהוא אופן נוסף יותר נעלה לראות על ידי זה את כבוד ה'. וכלשון האבן עזרא בביאור הכתוב (שמות כ, ט) 'זכור את יום השבת לקדשו וגו' ויום השביעי שבת לה' אלוֹקִיך' - והנה השבת ניתנה להבין מעשה ה' ולהגות בתורתו'.

### ברכת ההפטרה בשבת ויו"ט

ובזה יבואר מה שתמהו האחרונים, על מה שבברכות ההפטרה מברכים 'מקדש השבת', ובשלמא במועדים שממצות המועד לקרות 'בענייניו של יום', כדאיֵתא במשנה - 'שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל - מצוותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו' (מגילה לא.), ועל כן מתאים ברכת 'מקדש ישראל והזמנים', אולם בשבת הרי תקנת הקריאה אינו מצד קדושת היום, אלא הוא מצד

התקנה שלא ילכו שלשת ימים בלא תורה, כדאיֵתא בגמרא - 'עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת כדי שלא ילינו שלשה ימים בלא תורה' (בבא קמא פב.). אלא מכיון שבשבת יש יותר פנאי וגם הוא יום מקודש, קבעו לקרות בו שבעה קרואים, ואם כן מה מקום יש לברך 'מקדש השבת'. אמנם לפי מה שנתבאר שמצורת עשיית השבת לה' היינו גם עסק התורה אפילו בלימוד שאינו מהלכות השבת, א"כ על ידי קריאת התורה מקיימים בזה עשיית השבת לה'. ומבואר שפיר שמברכים על קריאת התורה וההפטרה 'מקדש השבת'.

והנה בברכה זו כוללים הן את קריאת התורה, והן את קריאת ההפטרה, והן את עבודת התפילה - 'על התורה ועל העבודה ועל הנביאים'. שלכאורה הדבר צריך ביאור מה שייכות ענין 'העבודה' לברכה זו שקבעו על התורה ועל הנביאים, ולפי מה שנתבאר אתי שפיר שכיון שתיקנו ברכה על התורה ועל הנביאים מצד שבהם מתקיים עשיית חלק לה' של השבת והיו"ט, על כן כוללים בזה גם את העבודה דהיינו התפילה שגם על ידה מקיימים את חלק לה' של השבת והיו"ט.

### נעימות ושירים בתפילה ובסעודה

והנה מרהיטת לשון הפוסקים משמע שבשבת ויו"ט צריך להתעסק רק או בלה' או בלכם, ואין לעסוק בהם בשום דבר אחר שאינו מענייני השבת והיו"ט. ועיין מה שכתב המהרש"ל ב"ים של שלמה' שיש למנוע מהחזנים מלהאריך בניגונים בשעת התפילה כי אין בזה לא לה' ולא לכם (והובא במגן אברהם ובמשנ"ב סימן תקכט). והוא דבר מחודש, כי לכאורה כוונת הגמרא שכאשר בא האדם לקיים מצוות היום יכול לקיימו גם בענייני לה' וגם בענייני לכם, ולא שיהא אסור לאדם לפנות עצמו ביום זה לעניינים שאין בהם לא לה' ולא לכם. וצ"ע.

ובנוגע למה שכתב הי"ש לגבי ניגוני החזנים, עיין בשו"ע הרב (סימן תקכט סעיף י) שכתב, שעכשיו שמאריכין החזנים בניגונים אין זה בגדר לה' אלא הוי 'לכם'.

ולכאורה כפי אופי השירה בסדר התפילה



שבעת הסעודה, בזה יש כמה סוגים, שהזמירות ותשבחות כגון 'ק-ה רבון' ושאר פסוקי שבח לה', הרי הם קיום מצוות לה'. אולם אם משורר ניגונים ונעימות סתמא כחלק מהסעודה, לעטר פתורה בנעימות לכבוד שבת ויו"ט, הוא בגדר 'לכם'.

המקובל בזמננו, נראה שמה שאנו משוררים בעת התפילה בנעימות ובשירים היינו 'לה' וכעין שירת הלויים שהוא וודאי עבודת ה', והרי פסוק מפורש 'שירו לה' שיר חדש' (תהילים קמט), ואם כן השירה שבתפילה היינו 'עשיית יו"ט לה'', אבל השירה



## בעניינא דיומא

# שלשה סוגי צומות - תשובה, זעקה, צער

ועל יהונתן בנו ועל עם ה' ועל בית ישראל כי נפלו בחרב' (ש"ב א, יב).

### שלושת סוגי התעניות בתקנות חז"ל

כמו כן תקנת חכמים בתעניות, יש בהם שלשה ענייני תענית אלו.

'תענית תשובה', כלומר, שכל ענינו רק תשובה - מצינו בתענית אסתר. שהרי לא אירע בו צרה, ואדרבא ניצולו בו מהגזירה. אלא הוא לתשובה, שכיון שאז ניצולו על ידי תענית ותשובה, לכן קבעו יום זה לדורות שיהיה יום זה צום לתשובה וכמו שכתב הריטב"א - 'תענית שלפני פורים וכו' תענית תשובה היא' (ריטב"א מגילה ה.). - 'כדי לזכור שה' יתברך רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישב אל ה' בכל לבבו כמו שעשה בימים ההם' (מ"ב סימן תרפו סק"ב).

'תענית זעקה ותפילה', מצינו הרבה בחז"ל, והם כל התעניות שעל עצירת גשמים, ועל כל צרה שלא תבא על הציבור, כמבואר במסכת תענית. שבעת שבאה ומתרגשת גזירה על הציבור, מתענים וזועקים אל ה', להעביר הצרה ורוע הגזירה מעלינו 'תעניות לאבל ולצער', הם ארבעת הצומות שתיקנו על מאורעות החורבן, מכיון שהצרה כבר התרחשה בעבר, אין הצומות באים לזעוק שלא תבא עלינו הצרה, אלא עיקרם לאבל ולצער.

וכמו שכתב הר"ן במסכת תענית (י. מדפי הרי"ף) להוכיח שאין הפסוק במגילת אסתר 'דברי הצומות וזעקתם' מכוון לד' הצומות - 'שארבעה הצומות לאבל הם ולא לתפילה וזעקה'. וכן כתב הריטב"א (תענית דף י.) - 'ואשר קיימו על נפשם דברי הצומות

### הצומות במקרא - לתשובה, לזעקה, לאבל וצער

"כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו" (זכריה ח, ט).

בפסוק זה נתפרשה חובת הצומות מדברי קבלה, אשר קבעו הנביאים לאחר חורבן בית ראשון.

בגדרי התעניות בכללות, מצינו במקראות, שלשה סוגי תעניות. תענית תשובה, תענית זעקה, ותענית אבלות.

תענית תשובה - יסודה בתורה, בתענית יום הכיפורים. וכמו"כ מצינו בשמואל שאמר לישראל לשוב אל ה' ולהכין לבבם אליו, ושם כתיב - 'ויצומו ביום ההוא ויאמרו שם חטאנו לה' וגו' (שמואל א' ז, ז). וכן מצינו בעזרא הסופר (נחמיה ט). ובנינוה שקראו צום לתשובה (יונה ג).

תענית זעקה ותפילה - מצינו הרבה בנביאים בעת צרה, וכגון - 'ויבקש דוד את האלוקים בעד הנער ויצם דוד צום' וגו' (שמואל ב' יב). וכן ביואל בעת מכת הארבה - 'תקעו שופר בציון קדשו צום קראו עזרה' (יואל ב, טו). וכן בגזירת המן - 'וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום' (אסתר ד, טז). ועוד רבים.

תענית אבלות וצער - מצינו במיתת שאול ובניו שאחר שהביאום לקבורה עשו צום - 'ויקחו את עצמותיהם ויקברו תחת האשל ביבשה ויצומו שבעת ימים' (שמואל א' לא, יג) וכן נאמר שם בדוד ואנשיו - 'ויספדו ויבכו ויצומו עד הערב על שאול

וזעקתם וכו' שאין פירוש דברי הצומות מפני ד' הצומות שתקנו חז"ל על החרבן וכו' ועוד מה ענין זעקתם של ד' הצומות, שהם משום אבליהם ולא היו זעקה'.

יסוד זה של הר"ן והריטב"א מבוסס על ההלכה, שמצינו הבדל בין התעניות של עצירת גשמים לארבעת הצומות, כדאיתא בגמרא פסחים (דף נד: דאמר ר' יוחנן תשעה באב אינו כתענית ציבור ומפרש התם בגמרא - 'מאי אינו כתענית ציבור לתפילת נעילה וכו' ואיבעית אימא מאי אינו כתענית ציבור לעשרים וארבעה' וכו'. והיינו כדאיתא במסכת תענית (דף טו:). שבתעניות ציבור שבאים על עצירת גשמים, מוסיפין בתפילה שש ברכות על שמונה עשרה, וכן מוסיפין תפילת נעילה. והם מענייני זעקה ותפילה שמרבין בתפילות וברכות. וכן נפסק להלכה ברמב"ם (הלכות תענית פ"ה ה"ה) - 'ובכל הצומות האלו אין מתריעין ולא מתפללין בהן תפילת נעילה'.

וטעם הדבר נתבאר בראשונים, עיין בר"ן (תענית ט. מדפי הרי"ף) שכתב - 'והטעם, שלא תיקנו נעילה אלא בתעניות שהוקבעו לתפילה, אבל ארבעה צומות לא הוקבעו אלא לאבל'. וכן כתב המאירי שם (תענית ריש פ"ד) - 'אבל ארבעה צומות הואיל ואינם אלא לזכר אבילות ולא לצורך שעה אין שם נעילה'. ובאבודרהם (סדר תפילת התעניות) - 'אבל בצום י"ז בתמוז ושאר ארבע הצומות אין מתריעין, שכבר עברו ואין זועקין לשעבר, אלא שמזכירין המאורע מפני עגמת נפש'.

הרי דלכו"ע אין ארבעת הצומות באים זעקה אלא לאבל.

### דעת הרמב"ם - הצומות ותרועת חצוצרות להתעורר לתשובה

עיין ברמב"ם, שמחדש שאף התעניות הבאים בעת צרה, שהם 'תענית זעקה ותפילה', הרי המטרה בהם היא שעל ידי זה יתעוררו לתשובה. - 'מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור שנאמר 'על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות' כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו. ודבר זה מדרכי התשובה הוא שבזמן

שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו וגו' וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם וכו'. ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבא על הצבור עד שירוחמו מן השמים' (הל' תעניות פ"א ה"א).

מבואר בדבריו, דמצות תרועת חצוצרות בעת צרה, מטרתה להביא לידי תשובה.

### דעת הרמב"ן - הצום והתרועה לתפילה וזעקה

אבל בדברי הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות (מצוה ה) מבואר דמצות תרועת חצוצרות בעת צרה, אין מטרתה התשובה, אלא הכוונה בזה לתפילה וזעקה - 'שנתפלל אליו בעת הצרות ותהינה עינינו ולבנו אליו לבדו כעיני עבדים אל יד אדוניהם, וזה כענין שכתוב 'וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות ונוכרתם לפני ה' אלוקיכם', והיא מצוה על כל צרה וצרה שתבוא על הציבור לזעוק לפניו בתפילה ובתרועה וכו', שהיא מצוה לעת הצרות שנאמין שהוא יתברך ויתעלה שומע תפילה והוא המציל מן הצרות בתפילה וזעקה'.

### לשיטת הרמב"ם גם ד' הצומות כדי להתעורר לתשובה

וכן בארבעת הצומות שעל החורבן, שהם באים לאבל ולזעור, על המאורעות הרעים שאירעו בהם. גם בהם מחדש הרמב"ם שלמרות שעצם הצום הוא לצער, אולם המטרה בצום הוא כדי לפתוח דרכי התשובה - 'יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב, שנאמר והתודו את עונם ועון אבותם וגו' ואלו הן יום ג' בתשרי וכו' (שם פ"ה ה"א).

נתבאר בדברי הרמב"ם שהתעניות מטרתם לעורר לתשובה. וכן כתב המאירי (ברכות ו:). - 'כבר ידעת שהתעניות כולם נתקנו מפני התשובה ושיתעורר האדם בסבתם לתשובה ומעשים טובים, כמו שאמרו לא שק ולא תענית גורמים אלא תשובה

ומעשים טובים, הוא שאמרו אגרא דתעניתא צדקתא, כלומר שזהו תכלית ענינם והנמשך מהם'. והיינו שמאחר שבימי תענית אלו, אנו מצטערים על הדברים הרעים שאירעו בהם, מוטל עלינו לפשפש במעשינו בסביבת המאורע, שהם החטאים שעליהם באו עלינו כל התוכחות הללו. ומצוה וחובה עלינו להכניע לבבנו, ולבטל סיבת המאורע על ידי תשובה. ומקור דבריו הוא פרשת התוכחה שבבבבחותי כדכתיב שם - 'אם תלכו עמי בקרי וגו' והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו' או אז יכנע לבבם הערל וגו' (ויקרא כו).

אמנם בהכרח שגם להרמב"ם לא נתקנו ארבעת הצומות ביסודם לתענית תשובה כמו יוה"כ, שהרי לא תיקנו בהם תפילת נעילה כמו ביוה"כ. אלא תעניות אלו ביסודם הם לצער ולאבל, וכמו שכתב בלשונו 'מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם', אלא שיש בזה מטרה כדי לעורר הלבבות לתשובה. אולם עצם הצום בא לבטא צער ואבל, ולכן לא תיקנו בהם תפילת נעילה וכ"ד ברכות.

#### דעת הר"ן והריטב"א - הצומות לאבל וצער

ומפשטות לשון הר"ן והראשונים, משמע דס"ל שארבע הצומות לא נתקנו כלל לזעקה וגם לא לתשובה, אלא כל עניינם הוא לאבל וצער. ומוכח כן מדבריהם, שהרי פירשו שהכתוב באסתר 'דברי הצומות וזעקתם' קאי על תענית אסתר, הרי שלדעתם, גם על תענית תשובה שייך לשון 'וזעקתם', ועם כל זה אמרו שעל ד' הצומות לא שייך לומר ו'זעקתם', ומוכח דסברי דהני ד' צומות לא אתו כלל לתשובה. ואילו להרמב"ם אף ש-'מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם'. אבל עיקר המטרה בזה, הוא לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה.

הרי דעת הר"ן והריטב"א שד' הצומות ניתנו רק לאבל ולא לזעקה ותשובה, ודעת הרמב"ם והמאירי, שכל הצומות מטרתם לתשובה.

#### דעת הראשונים ש'וזעקתם' מוסב על ד' הצומות

אכן דעת הראשונים המובא בר"ן ובריטב"א, שפירשו 'דברי הצומות וזעקתם' על ארבעת הצומות. נראה דלדידהו, תרואייהו אית בהו. שהרי בפסוק זה נותן טעם לקיום ימי הפורים, שכשם

שקיימו דברי הצומות, כך יש לקיים דברי אגרת הפורים. ומשמע מתוך ההשוואה שהוא מאותו הענין, דכשם שתיקנו להצטער בימים שאירעו בהם מאורעות של צער, כך תיקנו לשמוח בימים שאירעו בהם ניסים של הצלה וגאולה. ואם כל קביעות הצומות הוא רק לזעקה, אם כן מה ההשוואה בזה, לקיום ימי הפורים. אלא בהכרח שלדידהו, הצומות ניתנו ונקבעו לשני העניינים, גם לצער וגם לזעקה. וזה הפירוש 'דברי הצומות וזעקתם', 'דברי הצומות' היינו ביטוי הצער שבדבר, ובנוסף לזה יש בצומות גם 'זעקתם'. [אלא שאין בהם תפילת נעילה וכ"ד ברכות מכיוון שעיקרם לאבל וצער].

אם כן מצינו בזה ג' שיטות, בתוכן ומהות ארבע הצומות. דעת הר"ן שהם רק לאבל, ולא לזעקה ותשובה. ולרמב"ם עצם הצום הוא אבלות וצער, אלא שהמטרה בהם הוא להתעורר לתשובה. ולדעת הראשונים [המובאים בר"ן], הם לשני העניינים, גם לאבל וגם לזעקה.

#### גדר ה'אבל' בצום

ומה שכתבו שהצומות הם ל'אבל', לכאורה אין הכוונה בזה שהצום הוא מדין אבלות, דלא מצאנו חובת צום באבל על המת. אלא הכוונה שהצום הוא לצער, להזכיר ולבטא בזה מרירות וצער על המאורעות. וכמו שמצינו במיתת שאול ובניו כנ"ל. ואכן לשון המאירי הוא 'זכר לאבלות', אך בר"ן ובריטב"א הלשון הוא ל'אבל'.

אמנם מצינו קצת ענין צום באבלות, דלכמה ראשונים, אסור לאבל לאכול משלו ביום ראשון, כדאיתא בפוסקים (רמב"ם הל' אבל פ"ד ה"ט, טור יו"ד שעח) ולהכי תקנו סעודת הבראה, שיאכל משל אחרים, כי אסור לו לאכול משלו.

ועיין שם בטור, שמביא, שרבינו נתנאל היה מחמיר ויושב בתענית כשהיה אבל. וכן מביא שם - 'דאיתא נמי בירושלמי שהיו נוהגין להתענות ביום מיתת החכמים דגרסינן התם הרואה תלמיד חכם שמת כרואה ספר תורה שנשרף, אמר רבי אבהו יבא עלי אם טעמתי כלום כל אותו היום'. וממילא יש לומר שהוא הטעם לקביעת התעניות, (תענית ריש פ"ד) דכל שכן וק"ו לשריפת בית אלוקינו וגלות עם ישראל, שיקבעו תענית על זה.

עוד יש לומר, דמה שלא מצינו שחייבו צום  
באבלות על המת, היינו משום שביטוי הצער שבצום  
משולב בנימה של תפילה ובקשה, מה שלא שייך  
באבלות על המת שאינו אלא צער על אבדן העבר.  
אך באבלות החורבן שיש בה גם תחינה על העתיד,  
וציפיה לישועה קרובה, תיקנו וחייבו לבטא הצער  
בצום ותענית, מכיון שהיא צרה שיש בה גם צער  
ודאגת ההווה והעתיד. ומטעם זה גם לא תיקנו בד'  
הצומות שאר דיני אבלות [חוץ מת"ב], שהם שייכים  
בעיקר באבלות על המת שאבד סברו.

### אלו ואלו דברי אלוקים חיים

אכן למעשה, לענין כוונת הלב בוודאי שאלו  
ואלו דא"ח, והתענית באה, גם להביע צער על  
החורבן ועל הגלות, וגם בכדי להתעורר לתשובה,  
וגם לצעוק ולזעוק אל ה' שיושיענו ויגאלנו מהרה.  
ומוטל איפוא על כל אחד ואחד - מעיקר תקנת  
הצומות שמדברי קבלה - שיהיו ימים אלו, עת וזמן  
להתבוננות והשתתפות בצער ובמשבר שפקד את  
עם ישראל. וגם להתעורר בימים אלו לתשובה,  
לתקן את הסיבות והחטאים שהביאו לכל הצרות  
והגלות. וגם ימי זעקה ותפילה שירחם ה' עלינו  
ויציאנו מצרה לרווחה ומשעבוד לגאולה.

התודה והברכה לידידנו הנכבדים מתומכי מכוננו  
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו  
הרב **חיים צבי** בר"ש **אייזנבאך** שליט"א  
לרגל אירוסי הבן עב"ג למזל"ט

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו  
הרב **בן ציון קלצקי** שליט"א  
לרגל אירוסי הבן עב"ג למזל"ט

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו  
הרב **אהרן ריינר** שליט"א  
לרגל הולדת הבן למזל"ט



תמונת תשפ"ד

# ברכות לראש משביר

משגרים אנו בזה ברכת מזל טוב חמה ולבבית, קדם איש חי  
ורב פעלים, להקמת עולה של תורה, איש חכם ובר לבב, רב  
פעלים לתורה ולתעודה, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה,  
העומד לימינו בכל עת

**ה"ה**  
**הרב דוד רוטמן שליט"א**

**מנהל ישיבת תורת ה'**  
ואתנו עמו נות ביתו החשובה תחי'  
תומכת נאמנה בכל מפעלות הקודש

לרגל אירוסי בנו  
החתן החשוב והיקר **ישראל אשר** הי"ו  
עב"ג הכלה המהוללה תחי' למזל טוב

ובהאי עידנא חדרוותא שפתנו לא נכלא מלשגר ברכה  
מעומקא דליבא, יתן ה' והיווג יעלה יפה, לבנות בית נאמן  
בישראל, ויזכו הוא ומשפחתו הרוממה העומדים לימינו  
במלאכת הקודש, לראות רוב נחת דקדושה מהם ומכל יוצאי  
חלציהם מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אמן ואמן.

כעתירת  
מכון בן מלך  
אריה קרישנסקי

## עין חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גיליון זה נודב לזיכוי הרבים  
ע"י ידידנו הנכבד, איש חמודות ורב תבונות,  
רודף צדקה וחסד, מגדולי תומכי מכוננו

הרב **דוד רוטמן** שליט"א  
מנהל ישיבת תורת ה'  
לרגל אירוסי בנו  
הבה"ח **ישראל אשר** נ"י  
עב"ג למזל"ט

זכות הפצת אור תורתו הבהירה  
של רבינו בעל הבן מלך  
תעמוד לו ולמשפחתו להתברך  
בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה  
לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו.